

УДК: 339.9

УКРАЇНСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО УСПІХУ «СХІДНОАЗІЙСЬКИХ ТИГРІВ»

К.е.н, доц. С. Гасім

Міжнародний Слов'янський університет, м. Харків

Рецензенти: к.е.н., проф. ХНУ імені В.Н. Каразіна В.І. Сідоров

к.е.н., проф. ПВНЗ «МСУ. Харків» І.М. Калюжна

Стаття вивчає досвід економічного зростання східноазійських країн (Південної Кореї, Тайваню, Гонконгу та Сінгапуру) у другій половині ХХ сторіччя. Досліджено основні та специфічні чинники економічного успіху «східноазійських тигрів». Встановлено, що іноземні інвестиції та активне нарощення експорту значно вплинули на формування сучасної структури економіки країн, що досліджуються. Визначені стратегії, що були застосовані четвіркою східноазійських країн задля досягнення економічного піднесення, а також встановлена роль глобалізації в цьому процесі. З'ясовані сучасні проблеми подальшого економічного розвитку «східноазійських тигрів» через зниження попиту з боку США та збільшення державного боргу.

Грунтуючись на досвіді економічного розвитку східноазійських країн, розглянуті перспективи дії чинників східноазійського піднесення в економічних реаліях України. Обґрунтовано доцільність визначення найперспективніших зовнішніх ринків розміщення українського експорту та його структури, а також формування умов для залучення іноземних інвестицій та розвитку бізнесу.

Ключові слова: «східноазійські тигри», нові індустріальні країни, економічний розвиток, чинники економічного зростання, іноземне інвестування, глобалізація, імпортозаміщення, стратегія зовнішньо-орієнтованого розвитку, українські перспективи.

Статья изучает опыт экономического роста восточноазиатских стран (Южной Кореи, Тайваня, Гонконга и Сингапура) во второй половине ХХ века. Исследованы основные и специфические факторы экономического успеха «восточноазиатских тигров». Установлено, что иностранные инвестиции и активное наращивание экспорта значительно повлияли на формирование современной структуры экономики исследуемых стран. Определены стратегии, которые были применены четверкой восточноазиатских стран для достижения экономического подъема, а также установлена роль глобализации в этом процессе. Определены современные проблемы дальнейшего экономического развития «восточноазиатских тигров» из-за снижения спроса со стороны США и увеличения государственного долга.

Основываясь на опыте экономического развития восточноазиатских стран, рассмотрены перспективы действия факторов восточноазиатского подъема в экономических реалиях Украины. Обоснована целесообразность определения наиболее перспективных внешних рынков размещения украинского экспорта и его структуры, а также формирование условий для привлечения иностранных инвестиций и развития бизнеса.

Ключевые слова: «восточноазиатские тигры», новые индустриальные страны, экономическое развитие, факторы экономического роста, иностранное инвестирование, глобализация, импортозамещение, стратегия внешне-ориентированного развития, украинские перспективы.

The article examines an experience of the growth of East Asian countries (South Korea, Taiwan, Hong Kong and Singapore) in the second half of the twentieth century. It determines the basic and specific factors of economic success of «East Asian Tigers». It was found that foreign investment and active expansion of exports significantly influenced the formation of modern economic structure of the studied countries. The article defined the strategies that were used by four East Asian countries to achieve economic growth, and established the role of globalization in the process. The current problems of further

economic development of «East Asian Tigers» that are related to reduce of the U.S. demand and increase of public debt are clarified.

Basing on economic development experience of East Asian countries, prospects for the factors that caused the rise of the East Asian economies are estimated regarding the realities of Ukraine. The study explains the necessity of determining the location of the most promising foreign markets for Ukrainian exports and its structure, as well as the creation of conditions for attracting foreign investment and business development.

Keywords: *«East Asian Tigers», the newly industrialized countries, economic development, growth factors, foreign investment, globalization, the import substitution strategy, externally-oriented development strategy, the Ukrainian perspective.*

Питання шляхів економічного розвитку та ефективної інтеграції України до світового господарства залишається актуальним з часів її перетворення в незалежного суб'єкта міжнародних економічних відносин. Чисельність можливих напрямів та моделей економічного розвитку, а також їхня узгодженість з тенденціями глобального економічного розвитку, постійно спонукає науковців до дослідження світового досвіду економічних успіхів окремих країн та угруповань. У цьому зв'язку та враховуючи стрімкий економічний ривок «східноазійських тигрів» наприкінці минулого сторіччя, їхній досвід є одним із гідних уваги.

Економічні успіхи розвитку східноазійських «тигрів» досліджували як закордонні, так і вітчизняні автори, а саме: В.Д. Андріанов, Г.В. Бережная, Т. Като, П. Кругман, Л. Лау, Л. Саммерс, Ю.М. Солодковський, А.Н. Федоровський, А. Янг та ін. Втім питання адаптації моделей економічного успіху «східноазійських тигрів» до українських реалій залишається недостатньо вивченим. Окрім того, новітні тенденції розвитку глобальної економіки трансформують усталені моделі економічного розвитку окремих країн та потребують оновлення досліджень.

Метою даної статті є дослідження чинників, що сприяли економічному зростанню східноазійських країн у другій половині ХХ сторіччя та визначення українських перспектив застосування моделей економічного успіху

«східноазійських тигрів» з урахуванням тенденцій глобального економічного розвитку.

Відмінною особливістю чотирьох східноазійських країн, що дала змогу їм отримати назву «тигрів», є те, що вони за порівняно невеликий історичний період спромоглися досягти феноменальних результатів. Ці нові індустріальні країни «першої хвилі» до 90-х років досягли деяких параметрів розвинених країн, при цьому дія чинників, що сприяли їхньому розвитку та були характерними для другої половини ХХ ст., була практично однаковою.

Аналізуючи рушії стрімкого економічного зростання «східноазійських тигрів», сучасні науковці відзначають основні та специфічні чинники. Основними чинниками стрімкого піднесення «азійських тигрів» визнані фактори виробництва (праця і засоби виробництва) і використання технологій, залучення інвестицій, нарощення експорту, а також активна підтримка держави. До специфічних чинників зазвичай відносять особливості початкових умов в даних країнах, неекономічні чинники (так звані, «азійські» цінності) та також сприятливі зовнішні умови [1].

Поєднання зазначених чинників дало змогу вчасно провести індустріалізацію, успішне завершення якої відкрило країнам дорогу до ОЕСР. Починаючи з 1996 року в економічних оглядах МВФ вони були пересунути до групи індустріально розвинених держав (у вигляді окремої підгрупи НІС) [2].

Таблиця 1 – Динаміка та середньорічні темпи приросту реального ВВП
«азійських тигрів» у період з 1980 по 2011 роки

Роки	Південна Корея		Тайвань		Гонконг		Сінгапур	
	ВВП, млрд. дол. США	Темпи при- росту ВВП, %	ВВП, млрд. дол. США	Темпи при- росту ВВП, %	ВВП, млрд. дол. США	Темпи при- росту ВВП, %	ВВП, млрд. дол. США	Темпи при- росту ВВП, %
1980	63,8	-1,8	42,2	7,3	28,8	10,3	11,8	10
1990	263,7	9,2	164,9	6,8	76,9	3,8	36	10,1
2000	533,3	8,7	326,1	5,7	171,6	7,9	95,9	9
2001	504,5	3,9	293,6	-1,6	169,4	0,4	91,1	-1,2
2002	575,9	7,1	301	5,2	166,3	1,8	90,5	4,2
2003	643,7	2,8	310,5	3,6	161,3	3,0	93,3	4,5
2004	721,9	4,6	340	6,1	169	8,4	109,3	9,2
2005	844,8	3,9	364,8	4,7	181,5	7,0	123,5	7,3
2006	951,7	5,1	376,3	5,4	193,5	7,0	139,1	8,7
2007	1049,2	5,1	393,1	5,9	211,5	6,3	168,4	8,7
2008	931,4	2,2	400,2	0,7	219,2	2,3	166,7	1,4
2009	834	0,3	377,4	-1,9	214	-2,6	175,9	-0,7
2010	1014,8	6,1	430,1	10,8	228,8	6,9	213,1	14,4
2011	1116,2	3,6	466,4	4,0	248,6	5,0	239,6	4,8

Таблиця 2 – Динаміка прямих іноземних інвестицій
в країни східноазійської четвірки, млн. дол. США

Рік	Південна Корея	Тайвань	Гонконг	Сінгапур
1970	66	62	49,8	93
1980	16,5	166	710,2	1235,7
1990	759,1	1330	3275	5574,7
2000	9003,5	4928	61937,9	15515,3
2001	4085,5	4109	23776,1	17006,8
2002	3398,5	1445	9681,9	6157,2
2003	4384,4	453	13652,6	17051,4
2004	8997,1	1898	34035,9	24390,2
2005	7055,3	1625	33624,6	18090,3
2006	4881,1	7424	45060,3	36700,2
2007	2628,4	7769	54341,1	46929,9
2008	8408,9	5432	59620,5	11797,7
2009	7501	2805	52393,9	24417,6
2010	8511,2	2492	71069,4	48636,6
2011	4660,9	-1962	83155,5	64003,2

Таблиці складено автором за даними [3]

Протягом тридцяти років, починаючи з 1980 року, четвірка східноазійських країн характеризувалася позитивною динамікою та високими темпами зростання ВВП, які погіршувалися під час економічних криз, проте незмінно відновлювалися. Так, як свідчать дані таблиці 1, Південна Корея збільшила обсяг

ВВП у 4,1 рази, Тайвань – в 7,7 разів, Гонконг – у 5,9 разів, а Сінгапур – в 8,1 разів. Згідно зі статистичними даними ЮНКТАД, у 2011 році обсяг ВВП Південної Кореї склав 1116,2 млрд. дол. США, Тайваню – 466,4 млрд. дол., Гонконгу – 248,6 млрд. дол., Сінгапуру – 239,6 млрд. дол. [2]. Це означає, що за останні

десять років чотири «тигри» наростили обсяги ВВП на 140-240%. При цьому у середньому темпи приросту реального ВВП східноазійської четвірки у період з 2001 по 2011 роки склали близько 4% на рік. Слід зауважити, що вдале поєднання вищезазначених чинників відбулося на хвилі зростаючої глобалізації, яка сприяла освоєнню зовнішніх ринків та залученню іноземних інвестицій «азійськими тиграми».

Іноземні інвестиції значно вплинули на формування сучасної структури економіки нових індустріальних країн. Серед промислово розвинених країн головними інвесторами за обсягом прямих інвестицій виявилися США і Японія [4]. В таблиці 2 наведені дані, що демонструють надходження прямих іноземних інвестицій в національні економіки «тигрів».

Найбільш вражаючі зміни відбулися у період між 1990 та 2000 роками. Так, у 1990 році обсяг прямих інвестицій у Південній Кореї становив 759,1 млн. дол. США, Тайвані – 1330 млн. дол., Гонконгу – 3275 млн. дол., Сінгапурі – 5574,7 млн. дол., а в 2000 році ПІ в Південній Кореї досягли 9003,5 млн. дол., у

Тайвані – 4928 млн. дол., Гонконзі – 61937,9 млн. дол., Сінгапурі – 15515,3 млн. дол. В наступному десятиріччі інвестиції продовжили надходити в значних обсягах в усі країни східноазійської четвірки, які втім у 2011 році почали відтік з Тайваню (табл. 2).

Поряд із залученням іноземних інвестицій в економіках «азійських тигрів» відбувалося не менш активне нарощення експорту. Протягом кожного наступного десятиріччя обсяги товарів та послуг, що експортували «азійські тигри» помітно збільшувалися (рис. 1). Такі експортні досягнення були пов'язані з низкою причин. Почавши з імпортозаміщення, всі чотири країни переорієнтувалися на незрівнянно більш ефективну стратегію зовнішньо-орієнтованого розвитку. Придатні умови розвитку експорту створило і розташування країн на перехресті основних торгових шляхів світу. Крім того, нарощуванню експорту «азійських тигрів» сприяють так звані неінвестиційні форми міжнародного економічного співробітництва, що не передбачають створення власності, але розраховані на всебічне залучення місцевого капіталу приймаючих країн [2].

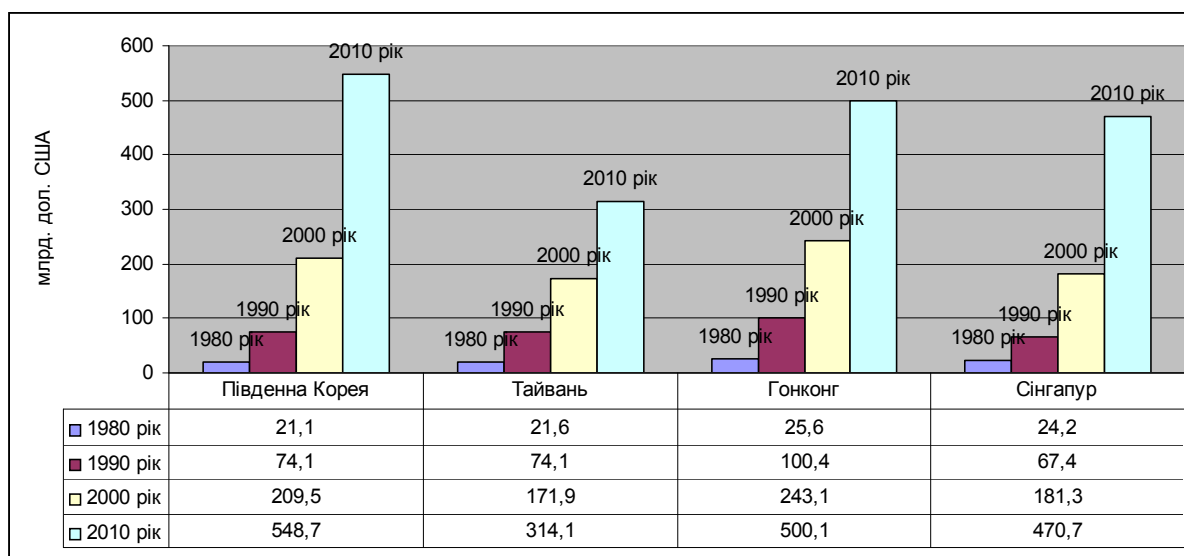

Рисунок 1 – Поетапна динаміка нарощення експорту «азійськими тиграми» у період з 1980 по 2010 роки, млрд. дол. США.

Побудовано автором за даними [3]

Важливим фактором розширення присутності експорту «азійських тигрів» на світових ринках стало досягнення ними значного рівня конкурентоспроможності. За даними Всесвітнього економічного форуму серед 144 країн за індексом конкурентоспроможності «східноазійські тигри» знаходяться в першій двадцятці [5]. Оточений в списку європейськими державами, Сінгапур посідає почесне друге місце в рейтингу, Гонконг посів 9 місце, обігнавши при цьому Японію. Тайвань знаходиться на 13 місці, залишивши позаду такі розвинуті країни як Канада та Норвегія, а Південна Корея, посідаючи 19 місце у рейтингу, сусідить з Саудівською Аравією та Австралією.

За визначенням авторів звіту про конкурентоспроможність розкидані по всьому регіону «азіатські тигри» і Японія, можуть вважатися гарячими точками конкурентоспроможності. Країни Східної Азії, що розвиваються, ще не є конкурентоспроможними лідерами, але їхня ефективність у групі «нових індустріальних країн» дуже помітна [5].

Практичною ілюстрацією високої конкурентоспроможності східноазійської четвірки є той факт, що у 2009 р. ТНК чотирьох «тигрів» у гострій боротьбі з потужними іноземними конкурентами отримали 7 з 10 найбільших контрактів на виробництво електроніки загальною вартістю в 196,5 млрд. дол. П'ять контрактів (62,3% усієї суми) дісталися тайванським фірмам, по одному – сингапурській та гонконзькій. Підприємства цих корпорацій в той момент були розміщені в 19 країнах світу, включаючи США, Німеччину й Англію, на яких було зайнято близько мільйона людей. [2].

Незважаючи на очевидні успіхи економічного розвитку «азійських тигрів» протягом декілька десятків років, низка дослідників висловлює думку про їхнє поступове згасан-

ня через зниження попиту з боку США [6]. Крім того, занепокоєння викликає зростання державного боргу в азійських країнах, які почали його накопичувати після кризи 1990-х років заради прискорення зростання [7]. І хоча за сучасних умов очевидні перепопи подальшого економічного зростання «східноазійських тигрів», досвід їхніх економічних успіхів та визначення майбутніх ризиків, є дуже корисним для України.

На жаль, на сучасному етапі Україна не може повноцінно похизуватися ні одним із чинників, що були притаманні «східноазійським тиграм» та зумовили їхнє стрімке зростання. Так, протягом останніх років українська економіка відчуває значне падіння експорту та наступ імпорту. В країні досі не вдалося впровадити імпортозаміщення, нескінченно продовжуючи її страждання від недосконалої структури експорту та імпорту.

Щодо іноземне інвестування в Україні, то воно вже давно стало болючою темою української економіки. Попри заявлені намагання українських урядовців різних періодів створити сприйнятливі умови для залучення іноземних інвестицій, інвестиційний клімат в Україні відлякує іноземних інвесторів, залишаючи рівень іноземного інвестування вкрай низьким. При цьому специфічні чинники, такі як значна тінізація економіки, складність ведення бізнесу, соціально-економічна невпевненість громадян та інші, гальмуватимуть економічний розвиток України, не зважаючи на вибір теоретичної моделі.

Підсумовуючи, необхідно зауважити, що сутність моделі економічного успіху «азійських тигрів» полягає у вдалому поєднанні базових та специфічних чинників економічного зростання, яке відбулося на хвилі посилення глобалізації. Таким чином, українські перспективи застосування досвіду східноазійських тигрів вимагають цілісного розуміння зовні-

шніх та внутрішніх чинників економічного розвитку України та формування власної моделі їхнього поєднання. Важливою складовою цієї моделі має стати визначення зовнішніх ринків розміщення українського експорту та його структури, а також формування умов для залучення іноземних інвестицій та розви-

тку бізнесу. Тому подальші дослідження слід спрямувати на вивчення зовнішніх ринків, найперспективніших з точки зору корегування української структури експорту та його нарощення, та пошук можливих джерел іноземного інвестування економіки України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бережная, Г.В. *Новые индустриальные страны Восточной Азии: факторы ускоренного экономического роста [Текст]* / Г.В. Бережная. – Институт мировой экономики и международных отношений НАН Украины. – 2005 г. – 14 с.
2. Федоровский, А.Н. *Феномен НИС: эволюция и современность [Текст]* / А.Н. Федоровский // *Мировая экономика и международные отношения*. – 2012. – №7. – С. 64-77.
3. *Офіційний сайт UNCTAD [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: <http://unctadstat.unctad.org/TableViewer/tableView.aspx>.
4. Раджабова, З.К. *Мировая экономика [Текст]: учебник* / З.К. Раджабова – 2-е изд., испр. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 336 с.
5. Schwab, K. *The Global Competitiveness Report 2012–2013: Full data edition [Text]* / Klaus Schwab, Xavier Sala-i-Martin / *World Economic Forum, Geneva, 2012; P. 545*.
6. *Економіст: «Азиатские тигры» начнут постепенно издыхать [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: <http://news.nur.kz/273128.html> – 25.08.2013. Заголовок з екрану.
7. *Азиатские «тигры» растут в кредит [Електронний ресурс]*. – Режим доступу: <http://fin-market.ru/z/nws/hotnews.asp?id=3347989>. 26.08.2013 – Загол. з екрану.